

Uppsala universitet
Institutionen för informatik och media
C-uppsats i Medie- och kommunikationsvetenskap
Framlagd VT 2010

Familjediskursen 1968-2008

Författare: Madeleine Andersson
Handledare: Amelie Hössjer

Abstract

Title: The family discourse 1968-2008

Number of pages: 37

Author: Madeleine Andersson

Course: Media and Communication Studies C

Period: Spring 2010

University: Uppsala University

Purpose/Aim: The purpose of this essay is to see how the media, through the newspaper, "Vi föräldrar", produces family and parental roles, and to investigate how the image changed over time.

Material/Method: The material consists of a number of selected texts from the years 1968, 1988 and 2008. The method used is a discourse analysis based on the three level model by Norman Fairclough. The three levels are the text, the discourse practise and the sociocultural practise. In this study two of the levels, text and sociocultural practise, are used in analysing the texts.

Main results: Family and parenting in the texts from 1968 can be linked to the structural functionalist theory in which the core family is central and women and men are assigned to specific roles. I have chosen to call the contents of the texts of 1968 a "core family discourse." The feminist approach has influenced the content in the texts from 1988 which I call a "gender discourse". The individualization of the late modern period has resulted in freedom for the individual without specific gender roles or traditional family frameworks, which are evident in the texts from 2008. I have therefore chosen to refer to the 2008 texts as a "lifestyle discourse".

Keywords: family, discourse, discourse analysis, text, sociocultural practise, ideology, hegemony, subject, structural functionalism, feminism, individualization, Vi föräldrar.

Jag vill tacka min handledare Amelie Hössjer för det fantastiska stöd hon gett mig i mitt uppsatsskrivande.

Sammanfattning

I den här uppsatsen undersöker jag hur familje- och föräldraroller har förändrats ur ett tidsperspektiv. Materialet är hämtat från föräldratidningen "Vi föräldrar" och omfattar trettio texter från åren 1968, 1988 och 2008. Metoden som har använts för att analysera materialet är kritisk diskursanalys. Den diskursanalytiska metoden har sin utgångspunkt i texten men fokuset ligger även på den sociala kontexten och de sociala strukturerna. Detta görs ofta ur ett tidsperspektiv vilket alltså även är centralt i denna studie. Analysen bygger på Norman Faircloughs diskurskritiska modell som utgörs av tre nivåer: texten, diskursiva praktiker och sociala praktiker. I denna studie analyseras två av de tre nivåerna: text och social praktik. På textnivån analyseras vilka subjekt som synliggörs, hur dessa synliggörs och vilken roll subjektet får. Subjektet kopplas också till den diskurs som är gällande i texten under de olika åren.

I den sociala praktiken analyseras samspelet mellan texten och de sociala strukturerna i samhället för att identifiera vilka roller som tilldelas föräldrar och familjen nu och då. Att familjediskursen har en social förankring är tydligt och återknyter till de synsätt som dominerat familjeforskningen under de tre tidpunkterna. Familjen och föräldrarollen 1968 kan kopplas till den strukturfunktionalistiska teorin där kärnfamiljen är central och män och kvinnor tilldelas särskilda roller. Jag har valt att kalla innehållet i texterna 1968 för en "kärnfamiljediskurs". De feministiska synsätten har satt sina spår i 1988 års familje- och föräldraroller och innehållet i texterna från 1988 utgörs av en "jämställdhetsdiskurs". Individualiseringen i senmodern tid har medfört att individen ställs i centrum inom familjen, fri att forma sitt liv utan bestämda könsroller eller traditionella familjeramar, vilket är tydligt i familjediskursen i texterna 2008. Jag har därför valt att hänvisa till en "livsstilsdiskurs". I den sociala praktiken undersöks även de ojämlika maktförhållanden mellan män och kvinnor som existerar i texterna från år 1968 och 1988. Dessa ideologiska förhållanden synliggörs i diskurserna eftersom diskurser är mer eller mindre ideologiska.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	6
1.1	Syfte	7
1.2	Frågeställningar.....	7
1.3	Disposition	7
2	Bakgrund	8
2.1	”Vi föräldrar” som tidningsmedium.....	8
2.2	Tidningen ”Vi föräldrar”- en historisk resumé	8
3	Teori.....	11
3.1	Diskursteoretiska begrepp	11
3.1.1	Text.....	11
3.1.2	Diskurs	11
3.1.3	Ideologi.....	12
3.1.4	Hegemoni	13
3.1.5	Makt och kunskap	13
3.1.6	Subjeksposition	14
3.2	Teorier inom familjeforskning	15
3.2.1	Strukturfunktionalistisk teori.....	15
3.2.2	Feministiska synsätt	16
3.2.3	Modernitetsteorier	16
3.2.4	Individualisering.....	16
4	Material/metod	18
4.1	Kritisk diskursanalys	18
4.1.1	Norman Faircloughs diskurskritiska modell	19
4.1.2	Texten.....	20
4.1.3	Diskursiva praktiker	20
4.1.4	Sociala praktiker.....	20
4.1.5	Faircloughs modell i föreliggande studie	21
5	Analys.....	22
5.1	1968.....	22
5.1.1	Text.....	22
5.1.2	Social praktik.....	24
5.1.3	Sammanfattning	25
5.2	1988.....	25
5.2.1	Text.....	25
5.2.2	Social praktik.....	28
5.2.3	Sammanfattning	29
5.3	2008.....	30
5.3.1	Text.....	30
5.3.2	Social praktik.....	32
5.3.3	Sammanfattning	33
6	Sammanfattande slutdiskussion	34
7	Käll- och litteraturförteckning.....	36
7.1	Källor.....	36
7.2	Litteratur.....	37
7.3	Internet	37

1 Inledning

I föräldraskap och familjeliv pågår en ständig förändring både till form och innehåll. Den traditionella kärnfamiljen är inte lika dominerande nuförtiden som för några decennier sedan och idag har det ökande antalet skilsmässor förändrat många familjekonstellationer. I och med att kvinnor också yrkesarbetar i större utsträckning, har det traditionella förhållandet i ett äktenskap, där mannen arbetar och kvinnan tar hand om hem och barn, förändrat synen på könsroller. Att kvinnor blivit mer ekonomiskt självständiga har tillsammans med andra samhällsförändringar gett människor större valmöjligheter och öppnat dörrarna för individualitet inom familjens sfär.

Som mamma i en familj med fem barn är det naturligt att reflektera över sin roll som förälder. När båda yrkesarbetar i en familj är det inte ett lätt projekt att få ihop ”livspusslet” med hem, familj och yrkesarbete. Ofta leder tankarna till min egen barndom och hur familjelivet såg ut på 1970-talet. Jämlikhet mellan könen var ett hett ämne på 70-talet som diskuterades eftersom många kvinnor börjat yrkesarbete och arbetet hemmavid inte längre var en självklar plats för kvinnor.

Det sägs att dagens föräldrar är mer jämställda och medvetna när det gäller könsroller. Samtidigt tror jag många lever ett väldigt hektiskt liv med höga krav på sig att förverkliga sina mål på alla plan, såväl individuellt som inom hemmets sfär och yrkeslivet. Det ligger kanske i tiden med synen på individualisering att vi ska förverkliga oss själva men samtidigt också vara den perfekta föräldern och livspartnern, ha det perfekta hemmet och ligga på topp i yrkeslivet.

Edmund Dahlström, som under många decennier studerat svensk familje- och jämställdhetspolitik, pekar på den ideologiska förändring som skett i Sverige där den traditionella synen på familjen med fasta skillnader mellan könen och tydlig rollfördelning utarmats. Han menar att dagens familjer är mer jämlika.¹ Att familjens ställning har förändrats är det ingen tvekan om, men det intressanta är vilken bild media förmedlar av familjen och föräldraroller och om det går att koppla till rådande samhällsförändringar. Frågan är hur familje- och föräldrarollerna framställs idag jämfört med hur de framställdes för fyrtio år sedan.

¹ Bäck- Wiklund, Bergsten, *det moderna föräldraskapet- en studie av familj och kön i förändring*, Natur och kultur, Falun, 2005, s.15

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att se hur media, genom tidningen ”Vi föräldrar”, framställer familj- och föräldraroller, samt att undersöka hur bilden förändrats ur ett tidsperspektiv. Materialet består av ett antal utvalda texter från åren 1968, 1988 och 2008.

1.2 Frågeställningar

Hur framställs den manliga och kvinnliga föräldrarollen 1968, 1988 och 2008?

Vilken roll tilldelas familjen?

Vilken förändring har skett i familjediskursen?

Kan dessa förändringar kopplas till rådande samhällsteori?

1.3 Disposition

Uppsatsens disposition utgörs av sju kapitel. Efter det inledande första kapitlet där inledning, syfte och frågeställningar presenteras följer en genomgång av ”Vi föräldrar” som tidningsmedium samt en kort historisk resumé av innehållet i tidningen Vi föräldrar. Efter bakgrundskapitlet, i kapitel tre, följer den teoretiska ram som ligger till grund för undersökningen. Teoridelen är uppdelad i två avsnitt där den första delen behandlar ”diskursteoretiska begrepp” vilket är begrepp som är förknippade med den diskursanalytiska metod som används. Den andra delen behandlar teorier inom familjeforskning, vilket ger en inblick i den samhällssyn som varit rådande inom området om familjeforskning de aktuella tidsepokerna i studien.

Teorikapitlet följs sedan av ett metodkapitel i kapitel fyra. I metodkapitlet beskrivs inledningsvis den ”kritiska diskursanalysen” som metod vilket följs åt av en presentation av det material som används, samt det urval av materialet som gjorts. Därefter följer en genomgång av Norman Faircloughs analysmodell som undersökningen bygger på, samt en presentation av modellen i föreliggande studie. I kapitel fem följer analysen av de trettio olika texterna utifrån analysmodellen. Ett årtal i taget redovisas och varje del knyts ihop med en sammanfattning. I kapitel sex sammanfattas resultaten av samtliga analyser vilket knyts ihop med en diskussion om undersökningens slutsatser. Detta görs i den sammanfattande slutdiskussionen.

2 Bakgrund

2.1 ”Vi föräldrar” som tidningsmedium

Stig Hadenius och Lennart Weibull skriver om massmediernas förändring i sin bok ”Massmedier- Press, Radio och TV i förvandling”, där tidningar och tidskrifter är en del av de massmedier som diskuteras. De menar att tidskriftsmarknaden är mycket heterogen; där finns den starkt marknadsinriktade populär- och tidskriftspressen samt alla stora och små medlemstidningar tillhörande olika organisationer. Karaktäristiskt för tidskriftsmarknaden är att den är nationell och att innehållet är anpassat till läsarnas kön, ålder, intresse eller organisationstillhörighet. Tidskrifterna kan grupperas efter utgivningens syfte som har ett kommersiellt eller ett icke-kommersiellt inslag. I den kommersiella delen av tidskriftssektorn är utgivningen en affärsmässig verksamhet, t ex på ett förlag. Populärpressen är en del av denna grupp. Till populärpressen hör de underhållnings- och förströelsetidningar som går att köpa i kiosker och varuhus eller som kan abonneras direkt från förlagen. Populärpressen kan delas in i fyra huvudgrupper: tidskrifter för reportage och underhållning, specialtidningar, serietidningar och pornografiska tidningar. Till kategorin ”specialtidningar” räknas tidningen ”Vi föräldrar”. En specialtidning täcker ett populärt ämnesområde och de är gjorda på ett populärt sätt för en stor publik. Tidningarna vänder sig till läsaren som privatperson och konsument. Populärtidningarna är normalt kommersiellt utgivna men inom gruppen specialtidningar finns det både de som har en organisation som utgivare och sådana som har affärsmässig bas.²

Tidningen Vi föräldrar tillhör den stora tidskriftsutgivaren Bonniers som verkar på den svenska marknaden genom Bonniers Veckotidningar, Bonniers Specialtidningar och Bonnier Publications med huvudkontor i Köpenhamn. Populärtidningarna har liksom dagspressen sina inkomster från annons-, lösnummer- och prenumerationsförsäljning. Inom den allmänna veckopressen kommer ca 80 procent av intäkterna från prenumeration och lösnummer. Bland specialtidningarna anses genomsnittet ligga på omkring 60 procent. När det gäller lösnummerförsäljningen är upplagan för specialtidningarna till hälften lösnummerförsåld och till hälften prenumererad med stora variationer. Veckopressens omfattande lösnummerförsäljning gör den marknadsanpassad vilket innebär att de lever av läsarmarknaden och är beroende av stora upplagor. Vad gäller specialtidningarna så har annonserna störst betydelse för tidningens omfattning och intäkter. Detta ger tidningarna en fastare grund vilket också innebär att de kan klara sig med relativt små upplagor som sprids inom väl avgränsade läsargrupper som är intressanta för annonsörer. Specialtidningarna har vidare en relativt trogen läsekrets och de är alltså i huvudsak prenumererade.³

2.2 Tidningen ”Vi föräldrar”- en historisk resumé

Tidningen ”Vi föräldrar” är Sveriges största och äldsta föräldratidning. Den ges ut i en upplaga av 14 nr per år. Tidningen riktar sig numera till föräldrar med barn 0-6 år. I Vi föräldrars familj ingår även tre andra specialtidningar. Dessa är ”Vi föräldrar- gravid”, ”Vi

² Hadenius, Weibull, *Massmedier, Press, Radio och TV i förvandling*, Albert Bonniers Förlag, Falkenberg, 2000, s.142-151

³ Ibid. s.153-155

föräldrar- junior” (6-12 år) och ”Vi föräldrar-baby”, som är en specialutgåva som skickas hem till alla nyblivna föräldrar i Sverige. Tidningen Vi föräldrar innehåller i stort artiklar och reportage om barnens utveckling, hälsa, föräldraskap och uppfostran. Där finns rådgivning och artiklar av experter om graviditet, förlösning, barnhälsa, produkter och allt annat en förälder funderar kring före och under de första småbarnsåren. I tidningen kan läsarna få svar på alla de frågor som är kopplat till livet med småbarn. I Vi föräldrar redovisas de senaste medicinska rönen och produkterna för familjelivet. Tidningens nuvarande chefsredaktör Helena Rönnberg säger att tidningen står för ”hög trovärdighet och djupa kunskaper om vad barn behöver”.⁴

Vi föräldrar föddes 1968, under revolternas år. Tidningen stod för någonting nytt och bitvis radikalt: ett aktivt delat föräldraskap och en modernare syn på barn. Vi föräldrars ambition redan från början var att inte bara spegla, utan även påverka samhällsdebatten. Det finns de som menar att Vi föräldrar startade en egen revolution när den kom. Tidningen öppnade dörrarna för nytänkandet inom barnvård och föräldraskap. I första numrets första reportage finns den för sin tid uppseendeväckande rubriken ”Pappas baby också” där pappans roll lyfts fram som lika viktig för barnet som mammans. Papparollen tas sedan upp i nästan varje nummer under åren som följer. Den stora välviljan mot männen är vidare typisk i artiklarna från 1968. Under rubriken ”Min man orkar inte” samma år står det:

*Förr rekommenderade läkarna ofta otrohet för att rädda ett nedslitet äktenskap. Men det var en farlig medicin. Nu ger man i stället hustrun rådet: Försök förföra er man! Men försiktigt. Ni kan lätt skrämma honom!*⁵

Upproriska rubriker om barnuppfostran är det gott om under de första årens utgivning: ”Låt henne skolka!” och ”Akta er för snälla barn” är några exempel. Den radikala tonen går igen i många artiklar på 60-talet. Även kärnfamiljen diskuteras och ifrågasätts såsom: ”Skulle ni vilja leva i ett gruppäktenskap?” Eller i en storfamilj? Eller i ett byalag? Vi föräldrar är under sina första år inte bara radikal, utan även ganska oblyg. Artiklar där sex och samlevnad diskuteras är vanliga på 1970-talet. Sexrubrikerna avlöser varandra med frågor som ”Så funkar mannen sexuellt” eller ”Så lär sig kvinnan njuta av sexlivet”. Jämställdhet är en annan stor fråga på 1970-talet och ger upphov till rubrikerna ”Tål mannen att hans kvinna är framgångsrik”, ”Är det synd om mannen (och vet han om det)”. Problematiken med att kvinnor börjar jobba och hur detta går ut över servicen hemma diskuteras även i stor utsträckning.⁶

Under 1980-talet blir färgbilderna i tidningen fler och större. Kärnämnen är desamma, men nu talas det även om datorer, videovåld och stressen i samhället. Jämställdhetsreportagen är lika vanliga som tidigare. Under rubriken ”Ett riktigt jämlikt par!” står det: ”Ja, faktiskt. Här har ni dem. Där båda yrkesjobbar.” När det gäller barnuppfostran skrivs det nu oftare om gränser och regler i artiklar som ”Ska barn lyda” eller ”För oss är det viktigt med regler och ordning”.⁷

⁴ Rönnberg, Helena (2009) ”Vi föräldrar- om oss”, <http://www.viforaldrar.se/om-oss/>

⁵ Fröjd, Maria, ”Vi föräldrar har fyllt 40 år”, i *Vi föräldrar*, nr.11 september 2008, s.80

⁶ Ibid. s.81-82

⁷ Ibid. s.83

På 1990-talet är det fortfarande en nyhet att pappa är hemma med barnen vilket mynnar ut i artiklar som till exempel: "Familj på 90-talet: Här är det pappa som är barnledig!" liksom "Så viktig är du pappa!" Under mitten av 1990-talet blir mamma-perspektivet också tydligare. Fler rubriker och artiklar vänder sig direkt till kvinnan: "Du duger mamma!" "Bygg upp ditt självförtroende" eller "Så blir din man en bra pappa". Artiklar om barns stress och föräldrars oro blir vanligare och även de riktigt svåra föräldrafrågorna förs fram i ljuset som till exempel: "Deprimerad nybliven mamma" eller "Jag tycker inte om min son".⁸

I mitten av 2000-talet är det återigen båda föräldrarna som står i fokus och nya perspektiv inom familjens ramar ligger till grund för innehållet i tidningen. Det kan handla om att älska sina styvbarn, att få barn med sin homosexuella kompis och äggdonation. Att erkänna sin och sin partners brister anses inte längre som fult. Artiklar som "Är du också en skrikförälder?" eller "Är datorn din rival" är några exempel. Kombinationen jobb och föräldraskap problematiseras nu liksom även tidigare och denna fråga når sin topp i artiklar av slaget: "Så slipper ni VAB-grälen" och "Vi fick mer tid-3 familjer berättar". Curlingdebatten är också intensiv och leder bland annat till artiklar som: "Är du en curlingfru?". Det stereotypa pojk- och flickmodet debatteras i en lång rad uppmärksammade reportage där unisexkläder för barn bland annat visas upp, precis som på 1960-talet.⁹

År 2006 förändras delvis innehållet i Vi föräldrar, när tidningen får en ny form. En av nyheterna är "Föräldrarådet" där läsarna både ställer frågorna och ger svaren. Ytterligare en nyhet är att den danske familjeterapeuten Jesper Juul börjar som tidningens föräldracoach. I dagens Vi föräldrar bjuder föräldrar på berättelser ur sina liv som kan fungera som stöd och identifikation till andra föräldrar. För enligt Maria Fröjd, skribent till artikeln "Vi föräldrar har fyllt 40 år", vill dagens föräldrar inte bara lyssna på så kallade experter, utan de vill även veta hur andra löser situationer och får ihop sina familjeliv.¹⁰

⁸ Fröjd (2000), s.84

⁹ Ibid. s.85

¹⁰ Ibid. s.85

3 Teori

3.1 Diskursteoretiska begrepp

Metoden som den här uppsatsen bygger på är kritisk diskursanalys. Det finns några centrala teoretiska begrepp som inledningsvis är viktiga att känna till eftersom de utgör grunden för den kritiska diskursanalysen.

3.1.1 Text

Eftersom språk och text är det centrala i diskursanalysen tycker jag det är relevant att inleda med en kortfattad beskrivning av textbegreppet. Göran Bergström och Kristina Boréus definierar text som en skriftlig produkt som förekommer i sammanhang och är noga med att understryka att bilder och tal inte hör dit. I texten behandlas ett särskilt ämne som hålls ihop av en röd tråd och texten får betydelse genom det budskap som förmedlas. Språk och text har en inbördes relation och språket ses som ett socialt system. I språk och text finns utrymme för reflektion där den som skriver texten kan ge uttryck för känslor och åsikter. En annan aspekt på språket och textens funktion är i relationen till andra människor genom t ex frågeställningar, åsikter med mera.¹¹

3.1.2 Diskurs

Texter sätts i samband med begreppet diskurs. I diskurser ligger fokus på det språkliga uttrycket i sociala och kulturella sammanhang som är det forum där sociala kategorier i form av text och språk skapas. Världen är därför skapad i texten vilket i sin tur blir vår verklighet.¹² Diskurser används i den kritiska textanalysen när forskaren har för avsikt att fokusera på texters innehåll. Diskurser uttrycks i och kännetecknas av flera olika textmönster, stilar och genrer.¹³

I sin renaste form kan diskurs översättas med ”samtal”. I ett samtal mellan två eller flera personer skulle denna sociala interaktion kunna kallas diskurs. Hur samtalet fungerar bestäms vidare av situationen och sammanhanget. Det ser t ex inte ut på samma sätt i det privata samtalet som i det offentliga. Olika diskurser används i olika sammanhang. Det existerar vissa ramar för hur språket ser ut inom olika diskurser, vad som får sägas eller inte sägas o s v. Diskursbegreppet innefattar också mer abstrakta samhällsförhållanden, till exempel ekonomiska eller politiska.¹⁴

I en snäv betydelse, vilket ofta ges i lingvistiska sammanhang, ses diskurs enbart som sammanhängande skrivet eller talat språk vilket visar på en text utan koppling till det sammanhang i vilket den ingår. I en vidgad syn på diskurs förknippas diskursbegreppet med någon typ av social praktik som behandlar språkanvändning i något speciellt sammanhang.

¹¹ Bergström, Boréus, *Textens mening och makt, Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*, studentlitteratur, Lund, 2009, s.15

¹² Lövgren, Sophia, *Diskurs och diskursanalys*, Institutionen för tema, avdelningen för sociologi, Universitetet, Linköping 1999, s.10

¹³ Ledin, Per, *Genrebegreppet-en forskningsöversikt*, Rapport nr 2, Studentlitteratur, Stockholm, 2001, s.24

¹⁴ Berglez, Peter, ”Kritisk diskursanalys” i Ekström, Larsson (red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*, studentlitteratur, Lund, 2000, s.200

Den sociala praktiken styr konventioner och regler för hur människor talar och skriver till andra sätt som de verkar på i ett samhälle.¹⁵ Diskursers förhållande till social praktik utgörs av ett ömsesidigt beroende. Diskurser är påverkade av situationen, institutionen och den sociala strukturen och dessa fenomen påverkar i sin tur diskursen.¹⁶ Betydelse skapas när en viss företeelse omtalas på ett visst sätt.¹⁷ Diskurser är vidare under ständig förändring.

3.1.3 Ideologi

Ideologiteorin härstammar ur den marxistiska klassanalysen där utgångspunkten var att rådande maktförhållanden kunde upprätthållas genom ideologin som var en form av falskt medvetande. Eftersom det inte är lika stora klasskillnader idag anses denna teori mer gammalmodig. Det har dessutom ansetts svårt att bedöma vad som menas med ett falskt medvetande. Idag ligger fokuset mer på andra skiljelinjer som genus, ras, etnicitet etc.¹⁸

Giddens hänvisar till tre olika företeelser som han anser är förknippat med ideologi:

- Ideologi är partsintressen som framstår som om de vore allmänna intressen.
- Ideologi är sociala motsättningar eller konflikter som förnekas eller döljs.
- Ideologi är existerande förhållanden som naturaliseras.¹⁹

Sven Ross som skrivit ”Ideologiteori och medieforskning” ställer vidare frågan vilka ideologiska processer som bidragit till att moderna samhällen reproduceras. Han skiljer mellan begreppen normativ och pragmatisk acceptans varpå den första gruppen av teorier vill lyfta fram att ideologiska faktorer har stor betydelse. Normativ acceptans innebär att de dominerande värdena sprids internationellt så att människor inte upplever orättvisa. Därmed betraktas systemet som legitimt och rättvist. Pragmatisk acceptans innebär att den rådande ordningen är accepterad av människor av praktiska skäl, det lönar sig inte att försöka ändra den ordning som är.²⁰

Enligt Norman Fairclough, förespråkare för kritisk diskursanalys, är ideologier betydelsekonstruktioner som både konstruerar och reproducerar dominansrelationer. Han menar att klass och kön är exempel på sådana dominansrelationer som gör att ideologier skapas. Därmed kan diskurser vara mer eller mindre ideologiska. De ideologiska diskurserna hjälper därmed till att upprätthålla eller försvaga maktrelationerna.²¹

¹⁵ Bergström (2009), s.17

¹⁶ Lövgren (1999), s.11

¹⁷ Kleberg, Madeleine, *Genusperspektiv på medie-och kommunikationsvetenskap*, Högskoleverket Kalmar, 2006, s.19

¹⁸ Ross, Sven, ”Ideologiteori och medieforskning”, i Carlsson, Ross (red.) i *Kommunikationens korsningar-möten mellan olika traditioner och perspektiv i medieforskningen*, Göteborgs universitet, 1994, s.29

¹⁹ Ibid. s.30

²⁰ Ibid. s.32

²¹ Winter, Jørgensen, Marianne, Phillips, Louise *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur AB, Lund, 2000, s.79

3.1.4 Hegemoni

Marxisten Antonio Gramsci är starkt förknippad med hegemoniteorin vilket han förklarar är den process som innebär att maktförhållanden naturaliseras. Därmed blir förhållandena självklara och ifrågasätts inte. Enligt det tidiga marxistiska synsättet formades arbetarklassen omedvetet av den kapitalistiska ideologin vilket gjorde att det kapitalistiska systemet kunde upprätthållas. Det talades om ett "falskt medvetande".²²

Gramsci menade att det var en snäv syn att enbart se den kapitalistiska ideologin som orsak till klasskillnaderna. Gramsci ansåg det viktigare att ge en förklaring på hur en grupp i samhället kan dominera en annan utan att tillgripa våld eller tvång. Enligt marxismen var maktpositionerna en följd av kapitalismen varpå Gramsci istället ville lyfta fram de politiska orsakerna till förhållandena. Han höll heller inte med om det falska medvetandets logik utan ansåg att det visst kunde finnas en medvetenhet hos de förtryckta grupperna.²³

Faircloughs perspektiv på ideologisk praktik bygger särskilt på Gramscis teorier. Fairclough menar att människor kan komma till insikt om de ideologiska verkningarna genom att de får olika positioner inom olika och konkurrerande ideologier där de inte alltid kanske känner sig säkra och att denna osäkerhet föder medvetenhet. Människor kan vidare behöva förhandla för sina ståndpunkter. De betydelser som dominerar ifrågasätts av konkurrerande betydelser och där kan människor kan vara beredda att göra motstånd.²⁴

Madeleine Kleberg vill framhålla medias roll över den hegemoniska makten i sin bok "Genusperspektiv på medie-och kommunikationsvetenskap" Hon menar att media besitter rätten att ge dominerande grupper mer utrymme genom beskrivningar och tolkningar vilket också upprätthåller den hegemoniska makten. Därför menar hon att det är viktigt att analysera makten över innehållet och vilka som får föra talan.²⁵

3.1.5 Makt och kunskap

Den mest framträdande tänkaren inom diskursanalysen är Michel Foucault. Foucault menar att en diskurs består av en samling regler som bildar ramen för vilka kunskaper som är accepterade i samhället samt vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet. Foucault lyfter därför fram olika kunskapsregimer som han anser vara vägledande för vad som är sant och vad som är falskt. Han ser sanningen som en "diskursiv konstruktion". Det finns många möjligheter att skapa utsagor men det intressanta är att utsagorna inom en speciell domän ofta ser likadana ut. Det finns alltså regler för vad som kan sägas och inte. Dessa regler för diskursen medför i sin tur ett begränsat utrymme för vad som är accepterat att säga.²⁶

Foucault har utvecklat en teori om makt och kunskap. Han vill särskilt poängtera att makt utvecklas i människors relationer och är alltså inget som ett subjekt är ensam om att utöva. I Foucaults maktperspektiv ingår s.k. utestängningsmekanismer som innebär att vissa

²² Winter, Jørgensen (2000), s.38

²³ Ibid. s.37-39

²⁴ Ibid. s.80

²⁵ Kleberg (2006), s.21

²⁶ Winter, Jørgensen (2000), s.19

människor drar fördel av makten medan vissa utestängs.²⁷ Dessa utestängningsprocedurer upprättar ”diskursens ordning” som har makten över vem som får säga vad, hur det får sägas, vad som får sägas, när och var det får sägas och vem som får delta.²⁸

Makten är det primära men det har inte en negativ aspekt utan ses som en positiv kraft som är spridd över olika sociala praktiker. Makten är med andra ord inte enbart förtryckande utan snarare produktiv.²⁹ Enligt Foucault äger makten möjligheten att förändra såväl sociala förhållanden som människor där han särskilt vill lyfta fram diskurser inom sociala eliter (experter och professionellas diskurser) eftersom de utgörs av institutionaliserade sociala praktiker.³⁰ De motsättningar som makten skapar mellan människor skapar också processer som kan tona ner maktförhållandet. Kunskap är vidare starkt förbundet med makt. Kunskapen är den vetenskap som sätter upp regler för vad som kan sägas och hur.³¹

3.1.6 *Subjektposition*

Enligt det perspektiv Foucault avser med diskursanalys är det inte motsättningar som är det väsentliga utan förändring. Foucault förespråkar snarare det som är gemensamt och håller ihop innehållet i diskursen. Genom att se på relationer mellan diskurser kan frågor om förändring analyseras.³² Foucault vill i sitt arkeologiska angreppssätt lyfta fram hur diskurser sett ut bakåt i tiden. Han motsätter sig andra samhällsforskarens synsätt att skapa mening med det obekanta genom att gräva i det som redan är bekant. Han menar att mening skapas genom att undersöka det förgångna. Synen på olika fenomen formas av processer som rör den sociala utvecklingen och genom att se bakåt i tiden kan det nuvarande synliggöras.³³

Foucault menar vidare att subjekt skapas i diskurser.³⁴ Det väsentliga i diskurserna är vad som får sägas och hur synen på vad som får sägas förändras. Genom begreppet ”subjektposition” urskiljs ett antal regler i diskursen som visar på olika förhållningssätt i olika sociala sammanhang. Det är viktigt att framhålla att det är kopplingen till diskursen som ska lyftas fram, det ersätter därför inte själva subjektet eller ”aktören” (vilket är den benämning som Foucault använder). Människor tillskrivs olika subjektpositioner som de agerar utifrån och som har att göra med dessa aktörers förhållningssätt till de regler som är kopplat till diskursen.³⁵ I en föräldratidning kan det t ex finnas föräldrarelaterade positioner, professionsrelaterade positioner o s v. En person kan behöva inrätta sig efter olika typer av subjektpositioner inom en särskild diskurs. Genom att utgå från dessa positioner kan förändringar genom tid analyseras.³⁶

²⁷ Lövgren (1999), s.20

²⁸ Thörn, Håkan, *Från medvetande till diskurs*, i häften för kritiska studier, nr 3, 1996, s.9

²⁹ Winter, Jørgensen, (2000), s.20

³⁰ Lövgren (1999), s.20

³¹ Bergström (2005), s.312

³² Ibid. s.312

³³ Giddens, Anthony, *Sociologi*, Studentlitteratur, Poland, 2007, s.120

³⁴ Winter, Jørgensen (2000), s.21

³⁵ Bergström (2005), s.309

³⁶ Ibid. s.310

3.2 Teorier inom familjeforskning

För att ge en bild av hur synen på familjen varit föremål för forskning inom sociologi och feminism redogör jag för några centrala teorier som dominerat familjemönstrens utveckling från 1960-talet och framåt.

3.2.1 Strukturfunktionalistisk teori

Samtidigt som kvinnorörelsen växte fram under 1960-talet dominerade den strukturfunktionalistiska teorin inom familjeområdet som utarbetades av den nordamerikanske sociologen Talcott Parsons. I den strukturfunktionalistiska teorin var familjens roll som helhet det centrala och Parsons menade att ett antal givna funktioner var en förutsättning för att familj och samhälle skulle fungera på ett tillfredsställande sätt. Den strukturfunktionalistiska teorin fick mycket stort inflytande i Europa och USA och den dominerade familjesociologin fram till mitten av 1960-talet.

Övergången från det förmoderna jordbrukssamhället till det moderna industrisamhället medförde en förändring av familjemönstren. Kvinnor började arbeta i större utsträckning och industrialiseringen medförde att många av de sysslor som tidigare tillgodosetts inom familjen nu hade tagits över av andra sociala institutioner. Det förändrade familjemönstret kom på så vis att förknippas med en "funktionsförlust". Vissa sociologer såg denna förändring som att familjen befann sig i kris och att förändrade könsrelationer och auktoritetsmönster skulle leda till "familjens sammanbrott". Kvinnors förvärvsarbete, ökat antal skilsmässor och brister i barnuppfostran förknippades med den ökade individualiseringen. Andra sociologer och även Parsons, menade tvärtom att förändringen av familjemönstren var anpassade till det moderna, industrialiserade samhället.³⁷

Parsons ansåg att familjen hade blivit mera funktionell, demokratisk och jämlik i det moderna samhället. Denna samhällsförändring beskriver han under termen "differentiering" som innebär att sociala institutioner blir mer specialiserade samtidigt som de förlorar funktioner och måste förlita sig på andra institutioner. Därför har även familjens roll socialt, ekonomiskt och politiskt förändrats till förmån för arbetsmarknaden, skola, massmedia o s v. Den moderna familjens huvudsakliga uppgift är enligt detta begrepp att ta tillvara relationerna inom familjen.³⁸

Centralt i Parsons teori är hur han delar in familjens funktioner utifrån olika roller. Kvinnorna tilldelas huvudansvaret för familjemedlemmarnas känslomässiga välbefinnande och männen för den ekonomiska delen, nämligen familjens försörjning. Denna tydliga rollfördelning mellan mannen och kvinnan har kritiserats, framförallt av feminismen, då den ansetts upprätthålla de traditionella könsrollerna och kärnfamiljen.³⁹

³⁷ Roman, Christine, *Familjen i det moderna- sociologiska sanningar och feministisk kritik*, Liber AB, Malmö, 2004, s. 23

³⁸ Ibid. s.28

³⁹ Ibid. s.33

3.2.2 *Feministiska synsätt*

I slutet av 1960-talet infördes det sociologiska könsrollsbegreppet vilket synliggjorde kvinnors situation som ett samhällsproblem och vilket också gjorde klart att förändring av kvinnors situation också innebär förändringar för män. 1970-talet präglas av en radikal kvinnorörelse i sin strävan efter jämlikhet och lika rättigheter. Den nya kvinnorörelsen förändrade perspektivet på kvinnors ställning och kvinnors situation ansågs vara starkt präglad av manssamhället och kapitalistiskt förtryck. Kärnfamiljen sågs som attribut för könsojämlikhet och kvinnors underordning.⁴⁰

Feministiska perspektiv dominerade alltså en stor del av debatten och forskningen om familjen under 1970 och 1980-talen. Sociologin ifrågasattes och kritiserades för sin bild av familjen som jämlik och harmonisk. Feministerna studerade främst kvinnors upplevelser och erfarenheter i hemmets sfär. De hävdade att några i en familj får vissa fördelar och andra inte genom de ojämlika maktrelationer som finns inom familjen.⁴¹

Anthony Giddens vill särskilt lyfta fram några centrala teman som varit aktuella inom feminismen. Ett tema är ”arbetsfördelningen i hemmet”, det vill säga hur uppgifterna är fördelade mellan medlemmarna i ett hushåll. Det finns delade uppfattningar om hur denna arbetsfördelning uppstår. Några ser en koppling till patriarkatet och menar att den funnits före industrialiseringen. Andra ser den industriella kapitalismen som orsak till den ojämlika arbetsfördelningen. Studier om hur fördelningen av hushållsuppgifter ser ut för män och kvinnor har genomförts. Feminister har även påtalat att fördelningen av ansvarsområden inte alls blivit mer jämställt som många hävdar, utan att det fortfarande är kvinnan som tar det största ansvaret för arbetet i hemmet trots yrkesarbete.⁴²

3.2.3 *Modernitetsteorier*

Christine Roman som skrivit boken ”Familjen i det moderna- sociologiska sanningar och feministisk kritik” menar att familjemönstrens förändring ska relateras till den pågående moderniseringsprocessen även i samtida sociologi. Familjekonstellationen har genomgått stora förändringar och det är numera inte ovanligt att tala om skilsmässor, ombildade familjer, samboförhållanden, partnerskap eller enpersonshushåll. Dessa förändringar kan förknippas med samhällsutvecklingen sedan efterkrigstiden då t ex kvinnors förvärvsarbete har ökat. Utbyggnaden av välfärdsstaten, reproduktionsteknologins utveckling samt globaliseringen har också bidragit till denna förnyelse inom familjen.⁴³

3.2.4 *Individualisering*

Individualisering är ett centralt begrepp inom modernitetsteorin.⁴⁴ Enligt dessa teorier är individen fri att forma sitt eget liv. De sociala förändringar som i sin tur påverkat familjens ställning har gjort att individen inom familjen ställs i centrum, lösgjord från kollektiva band.

⁴⁰ Giddens (2007), s.40-45

⁴¹ Ibid. s.216-217

⁴² Ibid. s.216

⁴³ Roman (2004), s.126

⁴⁴ Ibid. s.127

Men individualiseringsprocessen innebär också att traditionella värden, levnadsmönster och förställningar bryts ner och det talas om så kallad ”avtraditionalisering”.

Den tidigmoderna individualiseringen medförde skarp åtskillnad mellan hemarbete och lönearbete, stereotypa könsroller och kvinnors beroende av män. I senmodern tid kan samma process förknippas med kvinnors ökande omfattning av arbete och att kvinnor och män inte längre ses som stereotyper av kön. Eller som Roman uttrycker det: ”Kvinnor och män antas i ökande utsträckning bli aktörer bortom tvingande könsspecifika uppdelningar”.⁴⁵

Anthony Giddens vill förmedla en positiv bild av individualiseringen då han pratar om ”den rena relationen” som en form av emotionell kommunikation mellan män och kvinnor. Den rena relationen bygger på ”sammanflödande kärlek” och den står i motsats till den typ av kärlek som enligt normen är känslomässig och sexuellt jämlik. Den är inte beroende av ekonomiska förhållanden och följer inte bestämda normer utan den bestäms av den egna individen som genom förhandling utgör dess grundsten. Enligt Giddens kan orsaken till ökade skilsmässor och separationer ses i relation till kärlekens ökade betydelse.⁴⁶

Giddens teori om de intima relationerna lyfter också fram olika innebörder för könen. Kvinnor och även män kan öppet tala om sina innersta känslor, någonting som tidigare främst ansetts vara en kvinnosak. Giddens menar att den ökade individualiseringen har format kvinnan till en egen individ som gjort att kärlek numera inte enbart kopplas till det kvinnliga området där kärlek, äktenskap och barn hör ihop. På så vis är kvinnan fri att välja sina relationer. Männenns identitet är inte heller längre förknippad med arbete och yrkeskarriär utan de kan utöka sina relationer till att inte bara handla om kvinnan utan också om män. I stort kan detta perspektiv ses som en emotionell demokratisering. Sett ur perspektivet ”förhållandet mellan könen” kan teorin peka mot jämställdhet.⁴⁷

Ulrich Beck pratar om ”den förhandlande familjen” som han menar ersatt kärnfamiljens tydliga rollfördelning. Beck vill tydliggöra att kvinnors förvärvsarbete leder till en konflikt mellan arbetsmarknad och familj. Utmärkande för den förhandlande familjen är avsaknaden av fasta normer för vem som ska göra vad o s v. Arbetsmarknaden ger allt större utrymme för kvinnor och familjemedlemmar ges inte längre olika roller för vem som gör vad, vilket medför att utrymmet för förhandling ökar. När förhandlingsutrymmet växer leder det till en ökad insikt i ojämlikheterna i familjen.⁴⁸

⁴⁵ Roman (2004), s. 129

⁴⁶ Ibid. s.131

⁴⁷ Ibid. s.132

⁴⁸ Ibid. s.132-133

4 Material/metod

4.1 Kritisk diskursanalys

Inom diskursanalysen är språket det centrala; genom språket organiseras den sociala verkligheten. I språket urskiljs olika mönster som är vägledande för hur vi får agera inom olika domäner och i diskursanalysen analyseras dessa språkliga mönster. Variationen i de språkligt uttrycken är vidare en förutsättning för hur vi skapar och förändrar vår omvärld, våra identiteter och sociala relationer. Språket har inte till uppgift är att visa hur det ser ut i verkligheten utan det är en del av den process som formar verkligheten.⁴⁹

I den diskursanalytiska metoden är texten utgångspunkten men fokus läggs också på den sociala kontexten och de sociala strukturerna. Texten är analysmaterialet och diskursen är det analytiska redskapet.⁵⁰ Syftet med den kritiska diskursanalysen är att utforska diskursers inbördes relationer och dess sociala strukturer vilket ofta även görs ur ett tidsperspektiv.⁵¹ I mitt fall är det ett antal texter under ett tidsspänn på fyrtio år som analyseras. Norman Fairclough har utarbetat en analysmodell som jag valt att använda som ramverk när jag redogör för mitt material. Modellen kan ses som en paketslösning för ett tillvägagångssätt inom den kritiska diskursanalysen och den består av tre olika nivåer som används i utforskandet av texter. Modellen redogör jag enskilt för senare.

Tidningen ”Vi föräldrar” är Sveriges största och äldsta föräldratidning och därför ett lämpligt material för denna kvalitativa undersökning med familjeperspektiv. Eftersom min ambition är att fånga synen på förändring har jag valt ut tidningar med tjugo års mellanrum. Jag utgick från det år tidningen gavs ut för första gången, nämligen 1968. Mitt material består av fem tidningar från åren 1968, 1988 och 2008 där två texter från varje tidning behandlas. I analysen är det därför tio texter från varje årgång som utgör mitt material. Det är vidare de fem första numren som används.

År	Antal tidningar/år	Antal texter/tidning	Totalt antal studerade texter
1968	5	2	10
1988	5	2	10
2008	5	2	10

Jag började med att titta på olika genrer för att bilda mig en uppfattning om vilka texter som innehöll manliga och kvinnliga familje- och föräldraroller. Det visade sig att artiklar och reportage förmedlade den bästa bilden av föräldrar och familjer. I en text råder vissa skrivna eller oskrivna regler för form och innehåll. En sådan identifierbar textkategori som uppstått i ett historiskt sammanhang kan ses som en särskild genre.⁵² Jag valde ut dessa texter för att de

⁴⁹ Bergström, Boréus *Textens mening och makt-Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2005, s.305

⁵⁰ Lövgren (1999), s.34

⁵¹ Bergström (2005), s.313

⁵² Bergström (2005), s.32

hade ett relevant innehåll för min uppsats och för att jag ville ha texter av längre sammanhängande karaktär.

För att kunna avgränsa mitt material har jag gått efter ”Vi föräldrars” egen märkning på olika texter. De kategoriserar sina texter, i tidningens innehållsförteckning, genom olika avdelningsrubriker. Dessa rubriker är dock inte desamma mellan de olika tidsperioderna. Texterna från år 1988 är hämtade under rubriken ”Familj och samliv” och texterna från år 2008 hör till rubrikerna ”Familjeliv” och ”Föräldraskap”. I tidningarna från 2008 återkommer också märkningen uppe i högra hörnet på respektive text. Texterna från år 1968 har dock ingen särskild indelning. Därför fick mitt urval i dessa fall grunda sig på texternas längd och innehåll.

I den amerikanska retorikforskningen är intresset för genrebegreppet stort. Miller bryter med den traditionella genresynen i sin uppsats ”new rhetoric” då hon menar att språkbrukaren genom sina handlingar känner igen vad som är genrer. Genrer uppstår när en situation uppfattas som återkommande vilket också lägger grunden för att de retoriska strategierna blir likartade. Denna återkommande situation behöver inte vara materiell utan det kan vara en socialt konstruerad situation.⁵³ Mitt sätt att definiera genrer är i linje med amerikansk retorikforskning.

Texterna som valts ut behandlar familjer samt föräldrar, enskilt eller tillsammans. De rör sig över olika ämnen kopplat till familjeliv och föräldraroller. Texterna från 1968 utgörs till stor del av artiklar med innehåll om barn i fostringssyfte eller upplysningssyfte. De kompletteras av expertutlåtanden och kan ses som vägledande för föräldrar.

Tjugo år senare, 1988, innehåller texterna ofta reportage om familjer som berättar om sina liv och hur de ordnar tillvaron tillsammans. De behandlar familjer som ger sin syn på jämställdhet och relationer.

De texter som kan sägas höra till vår samtid, 2008, har också ett gemensamt drag. Det är reportage eller artiklar där oftast den ena föräldern är representerad som en del i familjen och där denne förälder berättar om sin livssituation eller andra individuella projekt inom familjens ram.

4.1.1 Norman Faircloughs diskurskritiska modell

I boken ”Diskursanalys som teori och metod” skriven av Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips redogör författarna för den kritiska diskursanalysens teorier och metoder.⁵⁴ Relationerna mellan diskursiv praktik, social och kulturell utveckling i olika sociala sammanhang problematiseras och undersöks i den kritiska diskursanalysen. Språk som diskurs ses som en form av handling som är historiskt och socialt situerad. Kritisk diskursanalys betecknar på så vis en bredare riktning inom diskursanalys där Norman Fairclough utvecklat ett eget angreppssätt. Han har utarbetat en tredimensionell modell som används som analytisk ram vid empirisk forskning om kommunikation, kultur och samhälle.

⁵³ Ledin (2001) *Genrebegreppet-en forskningsöversikt*, ”Miller”, s.13-14

⁵⁴ Winter, Jørgensen (2000), s. 66-81

Språkbruk ses som en kommunikativ händelse och varje fall av språkbruk utgörs av dessa tre dimensioner:

- **Text** - skrift, tal eller en blandning av det språkliga och det visuella.
- **Diskursiv praktik** – konsumtion och produktion av texter.
- **Social praktik** – den kommunikativa händelsen är en del av denna praktik.⁵⁵

4.1.2 *Texten*

På textnivån är textens egenskaper det primära. I analysen är det de formella drag hos texten som konstruerar diskurser och genrer lingvistiskt som är det centrala. Vid analys av texter finns en mängd redskap att tillgå som har att göra med språk och språkanvändning. Fairclough belyser vissa språkliga element som kan analyseras, såsom ordval, metaforer, förhållandet mellan talare, ”transitivitet, ”modalitet” med mera. Genom att analysera de textuella aspekterna av innehåll ges en bild av hur diskurserna förverkligas textuellt.⁵⁶

4.1.3 *Diskursiva praktiker*

Diskursiv praktik är hur konsumtionen av text ser ut samt hur texter produceras och distribueras. Dessa textproduktions- och textkonsumtionsprocesser speglar social och kulturell förändring. I analysen av diskursiv praktik ligger fokuset på redan existerande diskurser och genrer som textförfattare använder i skapandet av text. En del av analysen kan även vara att se hur textmottagare använder diskurser och genrer i konsumtion och tolkning av texten. Fairclough använder begreppet ”diskursordning” vilket han menar är den särskilda diskurs och de genrer som används inom en social institution eller social domän. Den kommunikativa händelsen är en del i en diskursordning men detta språkbruk kan också förändras. Diskursordningen bildar på så sätt ramen för vad som kan sägas inom respektive domän samtidigt som diskurserna kan användas på nya sätt, genom att till exempel införa någon annan diskursordning på området. Fairclough vill tydliggöra att förändring inte är en självklarhet när diskurser används på nya sätt. Aktörers möjligheter att utnyttja olika diskurser begränsas av maktrelationer.⁵⁷

4.1.4 *Sociala praktiker*

Den kommunikativa händelsen är vidare en del av en social praktik. Genom språket konstitueras den sociala världen, sociala identiteter och relationer. När det sociala förändras sker därmed också en förändring i diskursen. På så vis bidrar diskursen till att skapa den sociala världen. Genom att analysera förhållandet mellan den bredare sociala praktiken och den diskursiva praktiken kan slutsatser dras om diskursordningen reproduceras och på så vis upprätthåller de sociala förhållandena, eller transformeras så att det skapas social förändring. Den diskursiva praktikens ideologiska, politiska och sociala konsekvenser är också föremål för analys i den sociala praktiken. Frågan är om vissa ojämlika maktförhållanden i samhället förstärks och döljs eller om verkligheten och de sociala relationerna framställs på ett nytt sätt. Diskurser bidrar inte bara till att forma de sociala processerna i samhället utan de är lika mycket en spegling av dessa.⁵⁸

⁵⁵ Winter, Jørgensen (2000), s.74

⁵⁶ Ibid. s.87

⁵⁷ Ibid. s.76,85

⁵⁸ Ibid. s. 90

4.1.5 Faircloughs modell i föreliggande studie

I min undersökning utgår jag från en modifierad version av Faircloughs modell som innebär att jag analyserar två av de tre nivåerna i modellen. Jag har valt att inte analysera den diskursiva praktiken utan inriktar mig istället på texten och den sociala praktiken.

4.1.5.1 Texten

Man kan använda olika lingvistiska analysverktyg i texten och jag har valt att inrikta mig på Foucaults syn på subjektet. Genom att lyfta fram subjekt i texterna visar det vilka aktörer som får komma till tals. Subjekt skapas vidare i diskurser.

Genom att titta på subjekt i texterna har jag för avsikt att undersöka:

- Vilka subjekt som synliggörs i texten
- Hur dessa subjekt synliggörs
- Vilken roll subjektet får.
- Subjektets koppling till diskurser

4.1.5.2 Social praktik

Under rubriken ”social praktik” jämför jag texterna med samhällsutvecklingen. Genom att analysera respektive tidsnedslag med den rådande synen i samhället, är min avsikt i den sociala praktiken, att analysera förändring och ideologiska konsekvenser. Jag tittar på samspelet mellan texten och de sociala strukturerna i samhället, vilket i denna studie är kopplat till de teorier som dominerar familjeforskningen vid de olika tidsnedslagen. Detta för att identifiera vilka roller som tilldelas mannen, kvinnan och familjen nu och då.

Diskurserna formar de sociala processerna i samhället men de är lika mycket en spegling av de sociala processerna. Detta förhållande analyseras också under rubriken ”social praktik”. De ideologiska diskurserna hjälper vidare till att upprätthålla eller försvaga maktrelationer. Jag analyserar om de ojämlika maktförhållandena som existerar i texterna förstärks och döljs eller om verkligheten och de sociala relationerna framställs på ett nytt sätt.

5 Analys

Analysen följer Faircloughs diskurskritiska modell ”i föreliggande studie” där jag analyserar mitt material utifrån två av de tre olika nivåerna: text och social praktik. Jag analyserar de båda nivåerna för varje årtal. Under ”text” tittar jag på subjekt och diskurser i texten och belyser detta med exempel. Under ”social praktik” knyter jag ihop analysen av ”texten” med rådande samhällstendens för att få svar på frågan om förändring i familjediskursen.

5.1 1968

5.1.1 Text

Texterna från 1968 behandlar ofta olika problem angående barn i uppfostringssyfte och upplysningssyfte, samt problem i äktenskapet. Subjektet utgörs av ”mamman”, ”hustrun” och ”experterna” i stort sätt genomgående i texterna. Dessa aktörer synliggörs på två olika sätt. Det ena sättet är när aktören får komma till tals genom ett ”direkt uttalande”(direkt anföring eller direkt citat). Det andra sättet är när aktören ingår som subjekt i texten men inte för sin egen talan. Aktören är i detta fall alltid ”mamman” eller ”hustrun” och hon förblir ”namnlös” genom samtliga texter.

Genom sin egen berättelse synliggör aktören ett problem. I texten ”min man orkar inte” är aktören ”en hustru” som uttalar sig med frustration för att på så vis belysa ett problem som kan uppstå i äktenskapet ”Doktorn, min man bryr sig inte om mig längre. Han går bara upp i sitt arbete, och när han kommer hem är det för att äta och sova.” På samma sätt lyfts subjektet fram i texten ”Smeksöndag för mamma och pappa”. Aktören är ”en hustru” som talar i en artikel som handlar om att makarna i ett äktenskap kan behöva tid tillsammans för att vårda sin relation.

– Ibland står man bara inte ut. Med ungar, tvätt och städning dag ut och dag in. Tidigt upp på morgonen och för lite sömn. Det eviga middagslagandet. Ekonomiska bekymmer, ansvaret för barnen, enformigheten i hushållsarbetet man skulle vilja rymma från alltsammans. Och mannen som man en gång var så kär i. Som man för inte så hemskt länge sen kunde sitta uppe hela nätterna och prata och diskutera med- honom ser man knappast till längre. Borta på jobbet hela dagarna, sent hem, trött. Orkar på sin höjd ägna sig åt tidningen och TV när han kommer hem.

Aktörerna, i dessa fall mamman och hustrun, får ofta svar på problemet genom ”tilltal”. Dessa tilltal är vägledande och ger ”direktiv” om vad hon ska göra. I artikeln ”Skilsmässa för barnens skull?” problematiseras ämnet skilsmässa genom att tilltala ett kvinnligt subjekt, nämligen ”hustrun”. Hustrun har funderingar på skilsmässa och hon uttrycker sitt dåliga samvete gentemot barnen och mannen. Genom att tilltala hustrun problematiseras sedan problemet.

Att det förutom din man också finns barnen, som du en gång älskade, kelade med, levde för. Sedan ramlar rullgardinen ner och du är åter instängd i din konflikt.

Genom tilltal talar även ”maken” till hustrun om sin syn på skilsmässa. Det är förvisso mycket sällan det existerar en manlig aktör i texterna från 1968. Kvinnan är instängd i ”sin konflikt” och den manliga aktören har makten och förnuftet att tillrättavisa henne.

Tänk på barnen, säger han. Vi måste ge barnen trygghet. Ett hem med far och mor är i alla fall det bästa att växa upp i för barnen

Vanligt förekommande är när aktören inte själv får komma till tals men ändå ingår som subjekt i texten. Aktören ”omtalas” och benämns fortfarande som ett namnlöst subjekt, nämligen ”mamman” eller ”hustrun”. Texten ”Dags att avskaffa pottråningen” börjar på följande sätt: ”Pelle är nästan två år, och bara för någon vecka sedan köpte hans mamma en pottstol åt honom”. I en annan text diskuteras varför vissa barn blir hackkycklingar. I inledningen följer en beskrivning av en pojke vid namn Lasse som är en osäker kille nio år gammal. I berättelseform får vi veta att han en dag kom hem från skolan med ett stort blåmärke i ansiktet och en utslagen tand. Även här är aktören deltagare i berättelsen som fortsätter:

När mamma frågade hur det gick för honom i skolan bara grät han. Men han berättade ingenting. Mamma gick till fröken, men fröken tyckte bara att Lasse var lugn och fin.

Texterna bygger vidare på olika experters utlåtanden om det aktuella ämnet och dessa experter namnges alltid och de äger rätten att uttala sig om problemet på expertisnivå. Detta sker ofta genom ”direktiv” om hur problemet ska lösas. Direktiven är riktade till mamman eller hustrun genom ”tilltal”. Docent Ove Cassmer har lösningen på hur makarna i ett äktenskap ska hitta tillbaka till varandra genom att tilltala hustrun:

Om hustrun verkligen vill ha sin man som älskare, får hon lov att möta honom med mjukhet och värme i stället för krav och kritik. Hon kan gärna ta initiativet själv och försöka förföra sin man.

Likaså Doktor Benjamin Spock ger direktiv till mamman om hur viktigt hennes engagemang är när det gäller barns pottråning:

Före ettårsåldern är barnet helt omedvetet om tarmens och blåsans funktioner, och det ”fina” resultatet beror enbart på mammans ihärdighet och uppmärksamhet.

Ytterligare ett exempel på detta är när Vi föräldrars egen expert, skolpsykolog Barbro Wiking tilltalar mamman om dennes viktiga roll att prata med barnet om det utsätter andra barn för obehag.

Här gäller det för barnets mamma att få honom att förstå att han inte alls måste hålla på såhär för att göra sig gällande.

I en stor del av texterna synliggörs inte aktören på en gång utan benämns ”jag” eller ”man”. Men underförstått förväntas läsaren veta vem epitetet ”jag” eller ”man” är och ibland tilltalas också läsaren som att denna förväntas identifiera sig med subjektet. Läsaren får genom aktörens berättelse veta vad som har utlöst den situation som inleder artikeln ”Ibland gör ungen mig galen!”, men det står inte uttryckligen vem denna ”jag” är till en början utan det avslöjas en bit in i texten

- Jag står i badrummet och stortjuter. Inne i sin säng står Lilleman och skakar galler. Jag kan höra hans gråt ända hit, och det är jag som har gjort honom ledsen. Jag har skrämt mitt barn.

Vem denna ”jag” är avslöjas efter aktörens berättelse när hon anklagar sig själv för att vara ”en onaturlig mor”. Genom tilltalet ”känner ni igen situationen?” talar subjektet till ”alla” kvinnor. Även i texten ”Varför slåss Svenne?” tas ett problem upp där ”mamman” inledningsvis är den aktör som får komma till tals; hon är den som synliggör problematiken men vi får först inte veta vem subjektet ”jag” är. Det synliggörs först i talet om ”min man”.

– Jag är så orolig för Svenne! Han bråkar och slåss, och det verkar som om hans kamrater var rädda för honom. Min man är stolt över pojken, han menar att grabbar ska slåss, men jag tycker det verkar fel- och jag tror inte Svenne är lycklig!

Det ”namnlösa subjektet” ges alltså talutrymme när det gäller att lyfta upp olika problematiker till ytan. Dessa aktörer, som utgörs av mamman eller hustrun äger talutrymmet inom detta område eftersom de har ett huvudansvar för familjen. I de fall där aktören inte får något talutrymme utan finns med som subjekt i en berättelse, har hon ingenting att säga till om utan får bara finna sig i att bli placerad i den aktuella diskursen. Aktören (mamman eller hustrun) har vidare ett ansvar för, eller en skyldighet att, lösa problemen genom att de både direkt och underförstått genom direktiv blir tilltalade av experter på det aktuella området.

Genom att använda subjektet i egenskap av ett namnlöst kön, i dessa fall ”mamman” och ”hustrun”, representerar hon alla kvinnor. Kvinnorna i dessa texter för talan ”för” alla kvinnor, och ”till” alla kvinnor, och utgör på så vis ett kollektiv där alla är likriktade. På det sätt som subjektet i texterna används blir aktörerna till stor del explicit läsaren själv. Kvinnan har en ”modersroll” som innebär ett huvudansvar för barnen. Hon bär likaså rollen som ”hemmafru” då hennes plats är i hemmet. Männen, eller fäderna, är sällan eller aldrig aktörer i texterna eftersom deras roll inom familjen är som ”familjeförsörjare”.

I familjediskursen år 1968 har män och kvinnor alltså tydliga könsroller där arbetsfördelningen mellan könen utgörs av den traditionella synen på kvinnans och mannens familjpositioner. I denna ”kärnfamiljediskurs” har kvinnan ansvar för hem och barn och hon ska även se till att alla i familjen mår bra. Mannen arbetar och försörjer familjen och han har inte tid eller ork att engagera sig i övriga familjen. Ramarna för hur barnuppfostran ska skötas och äktenskapet ska vara utgörs av en ”expertisdiskurs” och dessa experter äger makten att uttala sig om vad som är rätt eller fel inom det särskilda området.

5.1.2 Social praktik

Under 1960-talet dominerade den strukturfunktionalistiska synen på familjen som förespråkades av sociologen Talcott Parsons. Enligt denna syn var kärnfamiljen central och den var enligt Parsons en förutsättning för det moderna samhället. Centralt i Parsons teori är att familjen tilldelas särskilda roller där kvinnan har huvudansvaret för familjemedlemmarnas känslomässiga välbefinnande och männen för familjens försörjning. Denna tydliga rollfördelning har ansetts upprätthålla de traditionella könsrollerna och kärnfamiljens position.

I de utvalda texterna från 1968 kärnfamiljen central och män och kvinnor tilldelas dessa traditionella könsroller inom familjen. Parsons syn på kärnfamiljen utgör grunden för familjens sammansättning där äktenskapet och familjen till varje pris ska hållas ihop. Skilsmässa är inte accepterat för det splittrar kärnfamiljen och det tydliggörs i texterna som förmedlar att det är bättre att åka på ”smeksöndag” eller ”förföra sin man” för att äktenskapet inte ska splittras. Kvinnans roll som ansvarig för familjemedlemmarnas välbefinnande är centralt i texterna och inom detta område är hon ensam som problemlösare. Hon ska ta itu med barnet som slåss eller blir mobbad, liksom ansvara för potträning och andra uppfostringsmetoder.

Mannens delaktighet vad gäller familjemedlemmars välmående existerar inte mer än att han vid några enstaka tillfällen uttalar sig om barnuppfostran eller äktenskapet som att det inte vore något problem, till exempel att ”pojkar ska slåss” eller ”tänk på barnen” som ett argument för att till varje pris hålla ihop kärnfamiljen. Mannens roll inom familjen är som familjeförsörjare och ”om hustrun verkligen vill ha kvar sin man”, som det uttrycks i en text, så är det hennes ansvar att vårda relationen. Mannen är alltså inget stöd i de frågor och problem som kan uppstå i familjen utan kvinnan är hänvisad att enbart förlita sig på experter inom olika områden. I kärnfamiljdiskursen speglas därför de sociala processerna i samhället.

De ojämlika maktförhållandena som existerar mellan män och kvinnor genom de roller som kvinnor och män har tydliggörs och förstärks i texterna. Kvinnans har en modersroll och hennes subjektposition är begränsad till att uttala sig inom hemmets sfär. Kvinnan ska ta hand om barnen och sin man och hon ska ta ansvar för alla problem som kan uppstå inom familjen. Hon representerar alla kvinnor och är ett föredöme för hur kvinnor ska handla i olika situationer. Mannen ansvarar för familjeförsörjningen och han behöver inte ansvara för sin hustrus välmående eller uppfostran av barnen. I och med att subjektpositionerna är accepterade i samhället är de ideologiska subjekt och de förhållanden som existerar naturaliserats. Eftersom dessa förhållanden är självklara ifrågasätts de inte heller. De ideologiska diskurserna upprätthåller maktrelationerna mellan män och kvinnor.

5.1.3 Sammanfattning

I texterna från år 1968 existerar två olika subjektpositioner. Den ena utgörs av ”mamman” och ”hustrun” som namnlösa subjekt och hon representerar alla kvinnor i 1968 års kärnfamiljediskurs. I kärnfamiljediskursen har män och kvinnor tydliga roller där modersrollen innebär ett huvudansvar för hemmet och barnen och för familjemedlemmarnas välbefinnande. Fadersrollen är kopplad till mannen som familjeförsörjare. Den andra subjektpositionen utgörs av en expertposition där experter inom olika områden besitter kunskapen inom områden som rör barnuppfostran och föräldrelationer. Familjediskursen kan kopplas till den strukturfunktionalistiska teorin, utarbetad av sociologen Talcott Parsons, som dominerade inom familjeforskningen på 1960-talet. Enligt denna samhällssyn är kärnfamiljen central och föräldrarollen är indelad utifrån könsroller. Kärnfamiljediskursen är därför en spegling av de sociala processerna i samhället. De ojämlika maktförhållandena som finns mellan män och kvinnor tydliggörs och förstärks i texterna eftersom de är socialt accepterade.

5.2 1988

5.2.1 Text

Texterna från 1988 utgörs oftast av reportage där båda föräldrarna eller bara den ena föräldern är representerad. I de fall där den ena föräldern är representerad är det oftast en kvinnlig aktör. I reportagen får vi möta familjer och föräldrar som berättar om sin livssituation och om hur de löst familjelivet med yrkesarbete, ekonomi och familjeliv. Både män och kvinnor får komma till tals i texterna genom sin egen berättelse och genom textförfattarens beskrivningar. I ”direkt anföring” berättar dessa aktörer om sin situation inom familjen. Aktörerna representerar inte bara ”mannen” eller ”kvinnan” som ett kollektiv utan de namnges alltid och vi får även veta fakta om familjens sammansättning, deras yrke, var de bor och så vidare.

De kvinnliga aktörerna äger lika stort talutrymme som männen i de texter där både män och kvinnor är representerade. De delar i texten som visar på en jämställd arbetsfördelning synliggörs ofta genom aktörernas egen berättelse. Texterna från 1988 ger en idyllisk och rofylld bild av familjelivet där alla är nöjda med tillvaron och där en positiv bild av familjen lyfts fram, även om aktörerna lever ett traditionellt könsrollsindelade liv där hemarbetet ordnas av kvinnan eller ekonomin är dålig. Familjen ses som "ett gemensamt projekt" där föräldrar samarbetar och pratar med varandra om allt.

I reportaget "Man kommer alltid igenom svårigheterna bara man talar med varandra" får vi möta en manlig och en kvinnlig aktör som varit gifta i elva år och som tycker att de har en stark grund för att kunna lösa sina problem. Per inleder med att säga: – *Har vi klarat de första 10 åren, vore det väl förbaskat dåligt om vi inte klarade resten också.* Tina instämmer och säger

– *Grovgörat är gjort för vår del. Anna är nu nio år och Johan fyra. Genom svårigheterna kommer man alltid- bara man pratar med varandra.*

Per är noga med att tillägga att han också bidrar med hemarbetet.

– *De praktiska sysslorna i ett hem har inte varit något problem. Det har alltid varit självklart för mig att t ex stryka, städa och laga mat.*

Tina tillägger:

– *Ja, vi har inte haft några könsfördomar eller någon given arbetsfördelning. Jag tvättar bilen lika bra som Per och han lagar mat lika bra som jag.*

Aktörerna vill visa att de har en öppen dialog och att de hjälps åt hemma. I texterna från 1988 förmedlas också budskapet att allt inte behöver vara så perfekt eller materiellt utan att det viktigaste är att prioritera barnen och relationen. I artikeln "Njut av baby" skriver textförfattaren att föräldrar ska försöka strunta i måsten och duktighet och bara "vara" tillsammans med barnet. Där uppmanas föräldrar att "strunta i städningen" och bara ägna sig åt barnet.

I reportaget "Fram med reportage som luktar koskit" berättar en kvinnlig aktör Annelie om sitt liv på landet. Hon tycker det är dags att göra reportage om en vanlig Svensson-familj och hon berättar om sitt idylliska lantliv där städning och matlagning inte är så viktigt:

– *Här är alltid liv och rörelse, leksaker överallt, tvättkorgen överfull jämt, hundhår, disk, stövlar i en hög i hallen. Man har väl annat att göra än att städa jämt?*

Liksom Annelie i denna familj inte tycker det är så viktigt att städa och ha ordning, oroar sig inte Elisabet Björn och Johan Eriksson över sin ekonomi trots att de bara lever på en lön. De har heller aldrig grälat om pengar säger de. De har ingen budget och "räkningarna ligger huller om buller i en låda", men de är nöjda med tillvaron ändå och är noga med att lyfta fram Johans delaktighet i hemarbetet.

– *Vi trivs så bra med allt, säger Elisabet. – Johan trivs med sitt jobb och jag med att vara hemma. Men vi har faktiskt funderat på att Johan skulle vara hemma ett år istället. Han trivs också med hemjobbet.*

Likaså familjen Inga Sanner och Kent Begler är nöjda med tillvaron fastän de båda arbetar halvtid och lever på existensminimum. De har valt bort möbler och husgeråd och de köper

nästan aldrig nya kläder eller skor till barnen. Matkostnaderna är låga och det blir mest att handla billig mat på extrapris. Även här verkar det viktigt att belysa att det inte bara är Inga som står för matlagningen. Hon tillägger ”Fast på helgerna lagar du god mat”. Kent är noga med att säga att de inte är missnöjda med sin tillvaro och säger ”det känns inte som om vi försakar något. Vi är nöjda som det är”.

Några texter behandlar också mer direkt ämnet arbetsfördelning och könsroller. Vi får möta två yrkesarbetande par i reportaget ”Delar ni på jobbet hemma?” som ger sina svar på frågan om arbetsfördelning i hemmet. Birgitta och Hans delar inte på hemarbetet; de lever ett traditionellt könsindelade liv där Birgitta ansvarar för hushållsarbetet. Men de ”stortrivs ändå” och säger sig ha en konfliktfri relation. Familjen Helga och Peter Waerme däremot hjälps åt med allt och de är ”helt jämställda”. Helga säger ”Vi delar på allt. Både ansvar och arbete och glädjen med att ha barn”.

Könsrollerna behandlas också genom att mäns arbete ses som ett problem. Inledningsvis i en artikel om ”Den nya pappan” lyfts forskning fram om pappans roll som visar att pappans roll förändras. Det talas om att dagens unga pappor vill komma nära sina barn. Därefter följer två reportage med rubriken ”Men många pappor har inte tid med barnen”. I kontrast till artikeln om den nya pappans roll uttalar sig aktörerna i två olika familjer där papporna arbetar så mycket att de inte hinner med hem och barn.

Roger och Kristina Svenningsson är det ena paret som berättar om sin situation där Roger arbetar för mycket. De har med barn och ändrade levnadsvillkor blivit alltmer traditionella i sina roller. Hon tar ensam hand om hem och barn vid sidan om halvtidsarbetet som hushållslärare. Roger tycker att han och Kristina valt med öppna ögon men Kristina säger att han missar för mycket av barnen och hon hävdar att ”män flyr från barnen in i arbetet”. Dessutom tycker hon att hennes del med hemarbete, som en förlängning av jobbet, är den otacksamma. Hennes jobb går bara runt i en evig cirkel utan slut. Kristina säger att hon ägnar mycket tid i skolan åt att lära eleverna jämställdhet i hemarbetet men att det inte blir så i praktiken ”I teorin ställer alla upp på det, sedan blir det ändå som vanligt”.

Viveka och Janne Magnusson är nästa familj där aktörerna berättar att de har valt ett liv som gör det omöjligt att dela upp ansvaret för hem och barn. ”Men för familjen Magnusson har hushållsarbetet aldrig varit ett trööstämne” eftersom deras dröm att köpa en lantgård nu gått i uppfyllelse tack vare Janne som arbetar mer än heltid för att de ska ha råd. Viveka har det fulla ansvaret för hemarbetet och hon uttrycker sig om arbetsfördelningen i hemmet på följande sätt:

– Jämställdhet och uppdelning av hemarbetet? Nej, vet du, det är inget som vi nånsin har diskuterat här hemma.

I texterna hänvisas vidare till att barn inte mår bra av det jäkt och den stress som uppstår när båda föräldrarna förvärvsarbetar, även om det visar sig att pappa tar större del av hemarbetet än förut. Två reportage handlar om hemmafrun, där två kvinnliga aktörer berättar om sitt val att vara hemma med barnen. Ursula menar att hon inte avstår från någonting, utan att det är ett val som familjen gjort för barnens skull. ”I vår familj har vi prioriterat samvaron med barnet istället för bil, villa, nöjen och TV”. Att prioritera barnen är ett val som hon och hennes man

är helt överens om men hon problematiserar den samhälleliga synen på hemmafrun som ”den ständiga hetsjakten på kärnfamiljen”. Hon hävdar att det inte alls behöver bli ojämnt för att den ena föräldern är hemma under en period med exemplet att ”på helgerna delar vi på hushållsjobbet”. ”Och min man ställer alltid upp när jag behöver komma ifrån”.

Den andra aktören i texterna om hemmafrun berättar att hon är hemma med barnen igen efter två försök att förvärvsarbeta, eftersom hon kände att beslutet inte var rätt mot barnen och att ”småbarnsmammans dubbeljobb inte är värt allt slit och jäkt”. När hon arbetade kände hon bara saknad, längtan och dåligt samvete och hon frågar sig: ”Vad är viktigare än våra barn?”

På 80-talet tycks många kvinnor kombinera yrkes-, moders- och hemmarollen och den renodlade hemmafrun existerar också fast i mindre utsträckning. Modersrollen, som dominerade i texterna från år 1968, fortsätter att vara grundläggande också 1988. Familjen hyllas och modern är den centrala aktören. Aktörerna berättar ofta att de förespråkar jämställdhet vad gäller hemarbete och ansvaret för barnen och synen på föräldraroller kan därför verka idyllisk. Men den traditionella synen på modersrollen och pappans roll som familjeförsörjare existerar också och den ”skiner igenom” i texterna.

Vissa texter behandlar mer direkt ämnen om jämställdhet där arbetsfördelningen i hemmet och föräldraroller problematiseras för att det skapar en traditionell uppdelning av föräldrarnas roller. Familjediskursen 1988 speglar och återskapar en mansbild där mannen inte enbart är familjeförsörjare utan även delaktig i hemarbete och familjeliv, men där huvudansvaret för hemmet och barnen fortfarande vilar på kvinnan, vare sig hon är yrkesarbetande eller inte.

I familjediskursen från år 1988 är diskussioner om jämställdhet och könsroller centrala. Centralt i föräldrarollerna är perspektivet på vem som gör vad hemma och hur parterna upplever arbetsfördelningen. Denna ”jämställdhetsdiskurs” och ”könsrollsdiskurs” förmedlar dubbla budskap då aktörerna lyfter fram det som är positivt i arbetsfördelningen hemma samtidigt som deras liv ofta är könsrollsindelade. Den så påtagliga ”Vi-känslan” genomsyrar aktörernas berättelse och de poängterar särskilt att alla omständigheter och beslut är gemensamma i familjen; att de hjälps åt, delar lika, pratar med varandra och kommer överens.

5.2.2 Social praktik

Det var de feministiska perspektiven som dominerade forskningen om familjen under 1970 och 1980-talen. Feministerna kritiserade synen på kärnfamiljen som ett uttryck för könsojämlikhet och kvinnors underordning. Feministerna inriktade sig på kvinnors situation i hemmets sfär då de menade att några i en familj får fördelar och andra inte, genom de ojämlika maktrelationer som finns inom familjen. Att familjediskursen från 1988 tagit intryck av feminismen och den under så lång tid pågående könsrollsdebatten visas tydligt. Ett av de områden feministerna kritiserade var den tydliga indelningen av arbetsfördelningen i hemmet. De delar i texterna från 1988 som behandlar en jämlik arbetsfördelning inom hemmet lyfts därför fram i diskursen som ett sätt att visa på jämställdhet. De delar som inte visar på en jämlik arbetsfördelning döljs då aktörerna i texten säger att de är nöjda trots den ojämlikhet som förekommer. Att män väljer yrkesarbete före familjen är till exempel ett gemensamt beslut säger föräldrarna och inte förknippat med traditionella könsroller. Att kvinnor väljer att vara hemmafruar motiveras med att barnen är viktigast av allt och mäns möjlighet att vara

hemma med barn diskuteras inte. Jämställdhet och arbetsfördelning inom hemmet är även ämnen som är utvalda i vissa texter från år 1988. Där existerar både föräldrar som anser sig dela på hemarbetet och föräldrar som lever ett traditionellt könsrollsindelade liv.

Den idylliska bilden av familjen som ”ett gemensamt projekt” som genomgående förmedlas i större delen av texterna skapar en bild av familjen där föräldrar medvetet arbetar för jämställdhet. Den andra bilden som förmedlas är en traditionell syn på familj och föräldraroller där kvinnan tar hand om hem och barn och mannen är familjeförsörjaren. I jämställdhetsdiskursen finns alltså många bitar kvar av traditionell syn på familj och föräldraroller. Familjediskursen 1988 vilar på 1968 års kärnfamiljediskurs som tillsammans med jämställdhetsdiskursen speglar de samhälleliga tendenserna.

I jämställdhetsdiskursen från 1988 speglas den feministiska kritiken av de traditionella könsrollerna. Aktörerna får rollen som förmedlare av ett budskap som visar på en förändring av könsrollerna, även om denna förändring inte riktigt existerar i praktiken. Ett aktivt arbete för att dölja dessa diskurser märks i texterna. Dessa ideologiska diskurser upprätthåller maktrelationerna mellan män och kvinnor. De sociala motsättningar eller konflikter som existerar förnekas eller döljs i texterna genom de positiva bitar av arbetsfördelning inom hemmet som lyfts fram i texten och den positiva ton som aktörerna förmedlar. På så vis utgörs familjediskursen 1988 av existerande förhållanden som naturaliseras.

Sven Ross som pratar om ideologiska faktorer betydelse till att moderna samhällen reproduceras skiljer på begreppen normativ och pragmatisk acceptans. Den normativa acceptansen är när människor betraktar någonting som legitimt och rättvist eftersom det genom internationell spridning blivit allmänt accepterat. Den rådande ordningen kan också vara accepterad av människor av praktiska skäl vilket ofta märks i 1988 års familjediskurs. Det är enklare att mannen arbetar och kvinnan är hemma med barnen av ekonomiska skäl eller för att det helt enkelt är allmänt accepterat att det ska vara så. I familjediskursen 1988 finns en medvetenhet om, och en strävan mot, jämställda föräldraroller och även om papporna bidrar med mer sysslor inom hemmet och kvinnor yrkesarbetar i större utsträckning så är det en lång väg kvar.

5.2.3 Sammanfattning

I texterna från år 1988 hyllas familjen som ett ”gemensamt projekt” där föräldrar ordnar tillvaron tillsammans och där jämställdhet anses viktigt att belysa. Män och kvinnor uttalar sig om hur de löser familjelivet med yrkesarbete, ekonomi och arbetsfördelning inom hemmet. Familjediskursen från år 1988 har tagit intryck av den sedan länge pågående feministiska debatten. Feministernas kritik av den ojämlika arbetsfördelningen i hemmet speglas i texterna där arbetsfördelningen i hemmet lyfts fram som ett sätt att visa på ett delat ansvar mellan föräldrarna. I denna jämställdhetsdiskurs förs ett aktivt arbete för att dölja de maktförhållanden som finns mellan män och kvinnor med de traditionella könsroller som faktiskt existerar. I de texter som mer direkt behandlar ämnet jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet berättar aktörerna om hur de löst sin familjesituation och där döljs inte de faktiska könsrollerna utan de kommer upp till ytan genom aktörernas berättelse.

5.3 2008

5.3.1 Text

I texterna från år 2008 berättar aktörerna om sina livsprojekt och banbrytande livsstilar som de kombinerar med familjelivet. Att hitta sin egen livsstil är positivt och självförverkligande men också kombinerat med problem och krav. Gemensamt för dessa familjer är att de lyckas trots svårigheter på vägen. Texterna utgörs av reportage och artiklar om familjer och föräldrar men det är främst "den enskilda individen" som dominerar. Texterna från 2008 är mer beskrivande och aktörerna, både män och kvinnor, får komma till tals genom sin egen berättelse i "direkt anföring" och genom beskrivningar. De kvinnliga och manliga aktörerna får lika stort talutrymme i de texter där de båda är representerade och män och kvinnor förekommer även enskilt i texter. Aktörerna namnges alltid och även annan information såsom ålder, övriga familjemedlemmar, andra uppgifter om familjesituation, yrke, bostad med mera presenteras.

Att hitta sin livsstil kan vara att flytta utomlands för att förverkliga sin dröm och leva familjelivet på ett annorlunda sätt. Aktören Nathalie Raguz Fusillo från Stockholm, nybliven mamma till Carolina, driver två hotell på paradisen Zanzibar tillsammans med maken Adriano. Men Nathalie njuter varken på sandstranden eller i det turkosblå vattnet särskilt ofta. Tvärtom, föräldraledighet är ett ganska okänt ämne för henne och Adriano. Hon säger att hon arbetar nästan jämt och när hon är ledig vill hon bara vara ensam med familjen. Nathalie säger att det finns många fördelar med att vara småbarnsförälder på Zanzibar men att det också finns några nackdelar.

Ytterligare en familj berättar om sitt liv i Etiopien där de bodde i två år när Rebecka jobbade som biståndsarbetare medan Anders tog hand om de tre barnen. Anders förde dagbok och han är den aktören i texten där han berättar om livet som hemmapappa i ett fattigt land helt olikt Sverige.

– Som närvarande pappa blir man betraktad som en blandning mellan hjälte och ufo. En av avigsidorna i att vara medföljande man är att man så ofta hamnar i mammaväldet. Det är ont om pappor i sandlåden i Etiopien, med andra ord.

Män och kvinnor i texterna från 2008 har inte traditionella roller utan är könsneutrala individer med framgång inom olika områden. Hemmet är ett projekt liksom den tidigare "föräldrarollen" är ett framgångsprojekt. Men det ställs höga krav på individen och dagens föräldrar är villiga att göra vad som krävs för att bli perfekta föräldrar som inte tappar humöret på sina barn utan istället lyssnar på dem och ger dem självkänsla.

I artikeln "Vad skäms du mest för som förälder?" hänvisar en textförfattare i Vi föräldrar till en undersökning som visar att föräldrar skäms mest när de tappar tålamodet på sina barn. Giorgio Grossi, stressforskare och doktor i psykologi pekar på forskning som visar att svenska kvinnor sover sämre och oroar sig mer än förut. Han tycker kvinnor har orimliga krav på sig själva.

– De vill vara punktliga, prestera på jobbet, vara goda medmänniskor, perfekta, lyssnande, toleranta och kärleksfulla mammor, perfekta fullblodsälskarinnor.

Några föräldrar uttalar sig om sitt dåliga samvete när de tappar humöret på sina barn. En kvinnlig aktör säger:

- Jag får ofta ångest för att jag inte klarar av att hålla humöret. Jag får dåligt samvete, och känner mig som en dålig mamma. Känner mig inte tillräcklig.

Anna Cvijic, en ensamstående mamma med två barn tycker vidare att vi svenskar har orimliga höga krav på oss själva som föräldrar och att vi gör mammavollen till ett så stort projekt, ett framgångsprojekt.

- Ibland känns det som att vi tävlar i föräldraskap. Den som är snällast, mest konsekvent, och sätter lagom rimliga gränser vinner! Alla verkar vara experter på barnuppfostran.

En annan kvinnlig aktör berättar om en kurs hon gått för att bli en bättre förälder till sina barn. Hon är en heltidsarbetande trebarnsmamma ”med en stundtals lite vacklande självkänsla” som har provat på en kurs i hur föräldrar kan ge sina barn bättre självkänsla. Hon frågar sig ”Kommer jag verkligen att bli en bättre mamma?”

Det eviga vardagspusslet ligger i tiden och det måste lösas till varje pris för dagens familjer som ofta har flera projekt på gång. Arbetsfördelning är ett uttömt ämne där det är allmänt accepterat att föräldrar delar på hemarbetet, och en ny bild av könsroller lyfts fram där rollerna istället är ombytta. Män och kvinnor vågar bryta normen för de traditionellt manliga och kvinnliga områdena och trivs med det. Män söker sig till kvinnodominerade yrken och tvärtom. Män är föräldralediga istället för kvinnor och kvinnor gör karriär medan män tar hand om hem och barn.

I texten ”Föräldrarna som ger fördomarna en match” uttalar sig några kvinnliga aktörer som har typiskt mansdominerade yrken samt en manlig aktör med ett kvinnodominerat yrke. En kvinna som utbildat sig till polis säger:

- Det har blivit fler kvinnliga poliser än tidigare och det är bra för verksamheten, det behövs både kvinnor och män.

Natalia, en kvinna som är rörmokare berättar att det är en fördel att ha skinn på näsan i rörmokaryrket och en annan kvinnlig aktör som är plattsättare säger att ”många tror att man måste vara lesbisk för att jobba på bygge.” En manlig aktör som jobbar som förskollärare tycker att han får mycket bekräftelse på sin manlighet på sitt jobb. ”Barnen ser honom som en manlig förebild, en till förutom pappa. Han gör manliga saker på förskolan och barnen tycker att han är stark”.

I ett annat reportage berättar en manlig aktör om hur det är att jobba som dagbarnvårdare. Stefan Kartler tycker ”det är lyxigt att få vara med sina barn”. Han är en av få manliga dagbarnvårdare i Sverige. Han tar hand om sju barn, tre av dessa är hans egna barn. Stefan menar att barnen inte upplever det konstigt att han som är man tar hand om dem. Några fördomar har han inte heller stött på.

- Men det är klart att folk kan tycka och ha tankar om hur det ska vara. Folk i allmänhet vill nog att både kvinnor och män ska arbeta inom barnomsorgen, samtidigt som en del kan ha svårt att acceptera det eftersom kvinnor alltid skött den biten tidigare.

Det är vidare inte ovanligt att pappor är föräldralediga liksom att kvinnor gör karriär. I texten ”Pappalediga tillsammans” berättar papporna Jens och Christer om sina planer nu när de ska vara pappalediga. Att de skulle ta ut föräldraledighet säger de var en självklarhet.

– Att ta hand om Emmy är ju ett heltidsjobb. Städning och det mesta sådant brukar vi sköta när hon har gått och lagt sig. Men säkert får jag nog tvätta och handla mer.

”Det är en fördel för en politiker att ha barn” säger en kvinnlig aktör som är ensamstående trebarnsmamma och kommunalråd. Hon tycker det är utvecklande med kombinationen yrkeskarriär och småbarnsliv och tycker inte det är någon nackdel att ha ”många bollar i luften: jobbet, barnens fritidsaktiviteter och så skötseln av hemmet förstås”. Hon ser det som en fördel att själv ha små barn när det gäller beslut som rör barn och familjesituationer.

I texterna från 2008 har den typiska modersrollen och fadersrollen försvunnit. Dagens föräldraroller är inte traditionellt könsindelade utan snarare ”normbrytande”. En brytning av könsrollsmönstret har medfört att kvinnor och män vågar byta roller såväl inom yrkeslivet som på hemmaplanet. Att män och kvinnor inte har bestämda könsroller innebär en stor förändring i familjemönstret. I familjediskursen 2008 kan pappor vara hemma med barnen och mammor satsa på karriär. Kvinnor kan arbeta i mansdominerade yrken och män i kvinnodominerade yrken. Föräldrarollen utgörs av ”individroller” i stället för könsroller.

Familjen är viktig men det går att kombinera familjeliv med individutveckling. Familjen är inte begränsad till en plats och ett särskilt traditionsenligt liv, utan förändring och utmaningar inom familjelivet är utvecklande. I familjediskursen 2008 är jämställdhet inte längre ett ämne för diskussion. Inom ramen för familjen existerar en ”livsstilsdiskurs” där det finns utrymme för banbrytande livsstilar för män och kvinnor. Individen inom familjen är central och familjelivet kombineras gärna med yrkeskarriär eller andra projekt utanför familjens ramar där individen gör vad som krävs för att gå i mål med sina planer.

5.3.2 Social praktik

Enligt modernitetsteorin är individualisering ett centralt begrepp. Individen är lösgjord från kollektiva band och ställs i centrum inom familjens sfär. Individualiseringsprocessen innebär att traditionella värden och levnadsmönster bryts ner. I och med detta är individer fria att välja sitt eget levnadssätt. Att hitta ett eget sätt att leva sitt liv inom familjen är tydligt i de olika livsstilar som texterna från 2008 förmedlar och individualiseringsprocessen speglas på så sätt i texterna. Familj och barn går bra att kombinera tillsammans med individuella projekt. Aktörer i texterna berättar till exempel om hur det är att leva familjeliv i ett annat land. I senmodern tid har individualiseringen medfört att kvinnor yrkesarbetar i ökande omfattning och att kvinnor och män inte längre ses som stereotyper av kön. I familjediskursen från år 2008 har den traditionella moders- och fadersrollen försvunnit till förmån för könsneutrala föräldraroller. Könsrollsmönstret har förändrats då män och kvinnor vågar bryta normen och kliva in på de tidigare könsuppdelade områdena. I texterna berättar manliga och kvinnliga aktörer om hur det är att vara man i ett kvinnodominerat yrke och kvinna i ett mansdominerat yrke. Manliga aktörer berättar om sitt liv som hemmapappor och kvinnliga aktörer om sitt liv som karriärkvinnor.

Familjekonstellationerna visar också på ett förändrat mönster där till exempel ensamstående föräldrar berättar att det går att kombinera karriär med hemarbete och barn som ensamstående. Giddens menar att det skett en emotionell demokratisering där män och kvinnor är fria att välja sina relationer. Den ökade individualiseringen har format kvinnan till en egen individ där kärlek inte enbart kopplas till det kvinnliga området där kärlek, äktenskap och barn hör ihop. Inom den så påtagliga livsstilsdiskursen kombineras banbrytande livsstilar med familjelivet och individens mål till självförverkligande är viktigt.

Ulrich Beck hävdar att kärnfamiljens tydliga rollfördelning ersatts av ”den förhandlande familjen” där det inte finns några fasta normer för vem som ska göra vad o s v. I familjediskursen 2008 diskuteras inte arbetsfördelningen inom hemmet längre utan anpassas till den livsstil individen valt att leva inom familjen. Män och kvinnor förhandlar och kommer fram till lösningar där familjeliv, yrkesarbete samt andra projekt kan kombineras. Därför kan lika väl män sköta omsorgen av hemmet och barnen om kvinnan valt att satsa på yrkesarbete eller annan individutveckling. I texterna från 2008 framställs verkligheten och de sociala relationerna på ett nytt sätt vilket visar att det skett en förändring i familjediskursen.

5.3.3 Sammanfattning

I texterna från 2008 är individen inom familjen central. Individualiseringen och avtraditionaliseringen under senmoderniteten har medfört att individen är fri att forma sitt eget liv. Denna samhällstendens som också förknippas med kvinnors ökade omfattning av arbete samt att kvinnor och män inte längre ses som stereotyper av kön följer ett tydligt mönster i familjediskursen år 2008. Individens behov av att förverkliga sina mål i livet hänger ihop med familjens valda livsstil. Män och kvinnor berättar om hur föräldrarollen går att kombinera med individuella livsprojekt inom familjens ramar. Den traditionella moders och fadersrollen existerar inte längre i 2008 års texter och därför kan män lika väl som kvinnor ta hand om hem och barn om kvinnan valt att arbeta och göra karriär. Hur rollerna inom familjen är fördelade har att göra med vilka prioriteringar som är viktiga för individen inom familjen. Kärnfamiljens tydliga rollfördelning har ersatts av ”den förhandlande familjen” där inga fasta normer för vem som ska göra vad existerar. Män och kvinnor kommer fram till gemensamma lösningar för att kunna genomföra olika projekt inom familjens ram. I 2008 års familjediskurs är livsstilsdiskursen och brytningen med det stereotypa könsrollsmönstret alltså centralt vilket speglar rådande föreställningar om familjens ställning i samhället. I livsstilsdiskursen tydliggörs en förändring av familjens ställning.

6 Sammanfattande slutdiskussion

Syftet med denna uppsats har varit att se hur media genom tidningen Vi föräldrar framställer familj- och föräldraroller, samt att undersöka hur bilden förändrats ur ett tidsperspektiv. Den förändring som skett i familjediskursen från 1968 fram till 2008 har en tydlig koppling till de synsätt inom familjeforskningen som varit rådande under de aktuella åren. Den så påtagliga kärnfamiljediskursen som existerar i texterna från år 1968 kan kopplas till Parsons strukturfunktionalistiska teori som dominerat familjeforskningen sedan början av 1960-talet. Trots att den feministiska rörelsen gjorde sitt intågande under samma tidpunkt har inte dessa influenser påverkat familjediskursen i texterna från 1968. Feministernas kritik av kärnfamiljen och könsrollsmönstret har långsamt tenderat att förändra familjediskursen och detta märks först i 1988 års texter. Där har de feministiska perspektiven banat väg för en jämställdhetsdiskurs som är central i 1988 års texter. Jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet är ett hett ämne och det verkar viktigt att förmedla en positiv bild i dessa texter även om könsrollerna fortfarande existerar.

Gemensamt i familjediskursen från 1968 till 1988 är de ojämlika maktrelationer som existerar mellan män och kvinnor med den tydliga indelningen av könsrollerna. Detta är mest tydligt i familjediskursen år 1968 där kvinnans position utgörs av en modersroll som enbart är kopplad till hemmet och barnen och där mannen är familjeförsörjare. 1988 existerar fortfarande ett könsrollsmönster med en modersroll och en fadersroll även om dessa roller inte är lika tydliga i och med att många kvinnor begett sig ut i arbetslivet och därför inte alltid är hemma med barnen. I texterna 1988 är gemensamhetskänslan central i familjediskursen och jämställdhet är ett ständigt diskuterat ämne mellan aktörerna där sällan något missnöje med rådande förhållanden uttrycks. Den positiva bild som aktörerna förmedlar gör att det rådande könsrollsmönstret döljs i texterna.

I 2008 års familjediskurs är könsrollsmönstret inte längre synligt. Män och kvinnor har inga särskilda roller inom familjen. Föräldrarollen har ersatts av en individroll som är anpassad efter föräldrarnas egna val. Individualiseringen i senmodern tid som medfört att kvinnor och män inte längre ses som stereotyper av kön innebär en brytning av det traditionella familjemönstret. Den traditionella kärnfamiljen har ersatts av den förhandlande familjen där individen väljer sin egen livsstil kombinerat med familjeliv. I 2008 års livsstilsdiskurs problematiseras inte arbetsfördelning och jämställdhet eftersom de traditionella ramarna för vem som gör vad inom familjen utarmats. Dagens föräldrar ordnar tillvaron med arbete och familj efter de individuella behoven.

Denna studie har visat på den förändring som skett i familjediskursen de senaste fyrtio åren. De teorier som dominerat familjeforskningen under de aktuella åren speglas tydligt i diskurserna. Den förändring som synliggjorts i texterna som studien bygger på betyder dock inte att verkligheten alltid ser ut på detta sätt. Även om föräldrar blivit mer jämställda idag tror jag den traditionella synen på könsrollerna lever kvar i många familjer. Vi som är födda på 1970-talet har kanske vuxit upp i en familj där våra föräldrar levde ett traditionellt könsrollsindelad liv som format oss i vår egen roll som föräldrar. Den ojämlikhet som existerar på arbetsmarknaden mellan män och kvinnor där mäns löner ofta är högre än kvinnors, medför också att kvinnor många gånger tar den större delen av föräldraledigheten

av ekonomiska skäl. Brytningen med det traditionella familjemönstret kan också ha sina avigsidor för att problematisera de samhällsliga tendenserna ytterligare. Idag arbetar den större delen av alla kvinnor men det betyder inte att hemarbetet minskat. Därför tror jag att det är viktigt är att män och kvinnor kommer överens om hur arbetet i hemmet ska fördelas så att inte kvinnan, enligt traditionen, blir den som får dra tyngsta lasset. Många kvinnor väljer kanske också att arbeta mindre för att få tid med hemarbetet och barnen vilket gör att arbetsbördan blir ofantligt mycket större för dagens kvinnor. De krav som ställs på föräldrar kan ibland kännas oöverstigligen och de är inte direkt anpassade efter den situation som råder i dagens familjer där båda arbetar. Media förmedlar ständigt bilden av den perfekta föräldern och livspartner, där ges råd om hur skönhet och hälsa uppnås, du får veta hur du inreder ditt hem med de senaste trenderna och mycket annat. Jag tror att det på ett sätt kan vara svårare att leva familjeliv idag än för fyrtio år sedan för att tiden inte alltid räcker till. De individuella behoven styr, där både föräldrar och barn har fler projekt på gång nu än förr. Det är fritidsaktiviteter för barnen, renoveringsprojekt hemma och mycket annat. Jag tror helt enkelt det ligger i tiden att ha många bollar i luften.

Jag har funnit det oerhört intressant att genomföra denna studie med familjeperspektiv och jag har hittat mycket spännande i materialet. Problemet som jag ser det, har varit att begränsa urvalet av citat och beskrivningar i texterna, då jag funnit det mycket intressant att lyfta fram de tidstypiska delarna. Det har också varit givande att se hur skrivtekniken förändrats från 1968 till 2008. Om studien skulle ha varit mer omfattande hade ett större material kunnat användas bestående av fler tidningar och kanske även andra medier. Det hade också varit intressant att analysera förändring ännu längre bakåt i tiden.

7 Käll- och litteraturförteckning

7.1 Källor

- ”Pappas baby också”, Vi föräldrar, nr 1 februari 1968
”Varför slåss Svenne?”, Vi föräldrar, nr 1 februari 1968
”Smeksöndag för mamma och pappa”, nr 2 mars 1968
”Låt inte ert barn bli en hack-kyckling!”, nr 2 mars 1968
”Dags att avskaffa potträningen”, nr 3 april 1968
”Ibland gör ungen mig galen”, nr 3 april 1968
”Pappa måste ha tid!”, nr 4 maj 1968
”Skilsmässa för barnens skull!”, nr 4 maj 1968
”Min man orkar inte..”, nr 5 juni-juli 1968
”Vem vill vara pappa åt mitt barn?”, nr 5 juni-juli 1968
- ”Man kommer alltid igenom svårigheterna bara man talar med varann”, nr 1 januari 1988
”Fram med reportage som luktar koskit”, nr 1 januari 1988
”Nu kommer den nya pappan”, nr 2 februari 1988
”Men många pappor har inte tid med barnen”, nr 2 februari 1988
”Därför är vi hemma med barnen”, nr 3 mars 1988
”Ungar, blöjor, tvätt, mat och så ska man vara vacker”, nr 3 mars 1988
”Delar ni på jobbet hemma?”, nr 4 april 1988
”Tiden går så fort. Lev i nuet!”, nr 5 maj 1988
”De har ont om pengar men ändå råd med guldkant”, nr 5 maj 1988
”De har det inte alls knackigt fast de borde”, nr 5 maj 1988
- ”Det är en fördel för en politiker att ha barn”, nr 1 dec-jan 2008
”Bebisliv i paradiset”, nr 1 dec-jan 2008
”Föräldrarna som ger fördomarna en match”, nr 2 februari 2008
”Så kan ditt barn (och du) få bättre självkänsla”, nr 2 februari 2008
”Det är ont om pappor i sandlådorna i Etiopien”, nr 3 mars 2008
”Vi är lediga en dag i veckan”, nr 3 mars 2008
”Pappalediga tillsammans”, nr 4 mars 2008
”Vi höll på att renovera sönder familjen”, nr 4 mars 2008
”Det är lyxigt att få vara med sina barn”, nr 5 april 2008
”Vad skäms du mest för som förälder”, nr 5 april 2008

7.2 Litteratur

- Berglez, Peter, "Kritisk diskursanalys" i Ekström, Larsson (red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*, studentlitteratur, Lund, 2000
- Bergström, Boréus *Textens mening och makt-Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2005
- Bergström, Boréus, *Textens mening och makt, Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*, studentlitteratur, Lund, 2009
- Bäck- Wiklund, Bergsten, *det moderna föräldraskapet- en studie av familj och kön i förändring*, Natur och kultur, Falun, 2005
- Fröjd, Maria, "Vi föräldrar har fyllt 40 år", i *Vi föräldrar*, nr.11 september 2008
- Giddens, Anthony, *Sociologi*, Studentlitteratur, Poland, 2007
- Hadenius, Weibull, *Massmedier, Press, Radio och TV i förvandling*, Albert Bonniers Förlag, Falkenberg, 2000
- Kleberg, Madeleine, *Genusperspektiv på medie-och kommunikationsvetenskap*, Höskoleverket, Kalmar, 2006
- Ledin, Per, *Genrebegreppet-en forskningsöversikt*, Rapport nr 2, Studentlitteratur, 2001
- Lövgren, Sophia, *Diskurs och diskursanalys*, Institutionen för tema, avdelningen för sociologi, Universitetet, Linköping, 1999
- Roman, Christine, *Familjen i det moderna- sociologiska sanningar och feministisk kritik*, Liber AB, Malmö, 2004
- Ross, Sven, "Ideologiteori och medieforskning", i Carlsson, Ross (red.) i *Kommunikationens korsningar- möten mellan olika traditioner och perspektiv i medieforskningen*, Göteborg, 1994
- Thörn, Håkan, *Från medvetande till diskurs*, i häften för kritiska studier, nr 3, 1996
- Winter Jørgensen, Marianne, Phillips Louise *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur AB, Lund, 2000

7.3 Internet

Rönnberg, Helena (2009) "Vi föräldrar- om oss"

<http://www.viforaldrar.se/om-oss/> Referensen upprättad: 2009-12-20